

MATEN VOOR PRESTIGE, SOCIAAL-ECONOMISCHE STATUS EN
SOCIALE KLASSE VOOR DE STANDAARD BEROEPEN CLASSIFICATIE
1992

B. Bakker, I. Sieben, P. Nieuwbeerta, H. Ganzeboom*

Samenvatting

In dit artikel presenteren we drie maten voor beroepsstatus op basis van de Standaard Beroepen Classificatie 1992 (SBC-92) van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Allereerst bespreken we de kenmerken van de SBC-92 en vergelijken deze met de vorige Beroepenclassificatie 1984 (BRC-84) en de International Standard Classification of Occupations 1988 (ISCO-88). Daarna geven we aan op welke wijze we gekomen zijn tot de drie maten voor beroepsstatus: de U&S-schaal voor beroepsprestige (U&S-92), de International Socio-Economic Index of occupational status (ISEI-92) en de EGP-indeling naar sociale klasse (EGP-92). Vervolgens vergelijken we deze maten met de maten die zijn afgeleid van de BRC-84 en de ISCO-88. Om deze beroepsschalen te valideren schatten we parameters voor eenvoudige statusverwervingsmodellen en vergelijken we intergenerationale mobiliteitspatronen, beroepshomogamiepatronen en de samenhang met enkele sociale indicatoren.

1 Inleiding

In sociaal-wetenschappelijk onderzoek wordt het beroep van een persoon gezien als kenmerkend voor zijn sociale positie en als een belangrijke determinant voor zijn houdingen en gedrag. Beroepen hebben op verschillende manieren invloed op houdingen en gedrag. Zo kunnen het prestige, de sociaal-economische status en de sociale klasse die aan het beroep verbonden is verschillen in houdingen en gedrag verklaren (Dronkers & Ultee 1995). Voor de verschillende soorten beroepsstatus zijn daarom afleidingen nodig die de beroepen (eventueel in combinatie met enkele andere kenmerken) omzetten in prestigeladders, sociaal-economische indexen of

* De afleidingen van de SBC-92 zijn tot stand gekomen in een samenwerkingsverband tussen medewerkers van de vakgroep Sociologie van de Universiteit Utrecht en de Sector Integratie en Presentatie van de Divisie Kwartaire sector en leefsituatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Bart Bakker is werkzaam bij het Centraal Bureau voor de Statistiek, in de sector Integratie en Presentatie van de divisie Kwartaire Sector en Leefsituatie. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven. Harry Ganzeboom en Paul Nieuwbeerta zijn werkzaam bij de vakgroep Sociologie van de Universiteit Utrecht. Inge Sieben was als stagiaire bij deze vakgroep werkzaam. De auteurs danken de leden van de interne en externe begeleidingscommissie die betrokken zijn geweest bij dit project.

sociale-klasse indelingen. In de afgelopen 15 jaar zijn in Nederland diverse van dergelijke afleidingen ontwikkeld (Sixma & Ultee 1983; Ganzeboom et al. 1987; Klaassen & Luijkx 1987). De gepubliceerde afleidingen gaan veelal uit van de Beroepenclassificatie 1984 (BRC-84; CBS 1984).

De BRC-84 is echter in de jaren negentig geen goede weergave van de werkelijkheid meer. Ook sluit zij niet aan bij de nieuwe internationale beroepenclassificatie, de International Standard Classification of Occupations 1988 (ISCO-88, ILO 1990). Daarom heeft het CBS een nieuwe beroepenclassificatie ontwikkeld: de Standaard Beroepen Classificatie 1992 (SBC-92; CBS 1993). De SBC-92 wijkt sterk af van de BRC-84, waardoor een eenvoudige omzetting van de BRC-84 naar de SBC-92 niet zonder problemen mogelijk is. Daarom zijn de bestaande afleidingsschema's niet toe te passen op de SBC-92, en is het niet langer mogelijk eenvoudig het beroepsprestige, de sociaal-economische status of de sociale klasse vast te stellen. Dit is betreurenswaardig, aangezien de SBC-92 zich naar alle waarschijnlijkheid zal ontwikkelen tot de standaard in Nederlands onderzoek.

Het is tegen deze achtergrond dat we nieuwe afleidingsschema's presenteren waarmee beroepen uit de SBC-92 kunnen worden omgezet in drie beroepsstatus-maten:

- de U&S-schaal voor beroepsprestige (Sixma & Ultee 1983), die we afkorten als U&S-92;
- de International Socio-Economic Index (ISEI) van Ganzeboom, De Graaf & Treiman (1992), die we afkorten als ISEI-92;
- de indeling naar sociale klasse van Erikson, Goldthorpe & Portocarero (1979), die we afkorten als EGP-92.

Door deze afleidingsschema's te ontwikkelen, te valideren en beschikbaar te stellen hopen we eraan bij te dragen dat deze statusmaten gebruikt kunnen blijven in Nederlands onderzoek¹.

De opbouw van dit artikel is als volgt. Allereerst bespreken we de SBC-92 en vergelijken deze met de BRC-84 en de ISCO-88. Daarna geven we aan op welke wijze we zijn gekomen tot de afleidingsschema's voor de U&S-92, ISEI-92 en EGP-92. We valideren de nieuwe afleidingen door met empirische gegevens te laten zien dat de overeenkomst tussen de indelingen afgeleid van de oude en de nieuwe classificatie groot is. Daartoe bepalen we de onderlinge samenhangen en vergelijken we de samenhangen met beroep van vader, leeftijd, geslacht, opleiding en inkomen in een eenvoudig statusverwervingsmodel, de patronen van intergenerationele mobiliteit, trouwpatronen en de samenhang met enkele sociale indicatoren.

2 De standaard beroepenclassificatie 1992

De BRC-84 is een marginaal aangepaste versie van de Beroepenclassificatie 1971 die ontwikkeld is voor de 14e Algemene Volkstelling (CBS 1971). Daarin worden de beroepen ingedeeld naar de aard van de werkzaamheden die worden verricht. Op grond van dit criterium werden 914 beroepen onderscheiden, die in een getal van

vier cijfers werden weergegeven: de beroepencodes. Het eerste cijfer van deze code gaf de sector weer waarin het beroep wordt uitgeoefend: (0,1) Wetenschappelijke e.a. vakspecialisten, kunstenaars, (2) Beleidvoerende en hogere leidinggevende functies, (3) Administratieve functies, (4) Commerciële functies (5) Dienstverlenende functies (6) Agrarische beroepen, vissers e.d. (7,8 en 9) Ambachts-, industrie-, transportberoepen en verwante functies, en (X) Militairen en beroep onbekend. Deze acht beroepssectoren waren vervolgens nader onderverdeeld in 87 beroepsklassen (2-cijferige codes), en 316 beroepsgroepen (3-cijferige codes). De BRC-84 sloot nauw aan bij de ISCO-68 (ILO 1969), zowel voor wat betreft de gekozen criteria als de uitwerking daarvan in de concrete classificatie.

In de jaren negentig was de BRC-84 om een viertal redenen aan vernieuwing toe. De voornaamste reden was dat de gehanteerde criteria onvoldoende eenduidig en operationeel waren, waardoor categoriën vooral op de hogere aggregatieniveaus heterogeen waren naar voor arbeidsmarkt- en stratificatie-onderzoek relevante criteria als niveau en richting van de benodigde bekwaamheden. Een tweede reden om de BRC-84 te herzien, lag in het feit dat hierin sommige beroepenvelden zeer gedetailleerd beschreven waren en andere slechts globaal. Een derde reden was dat de beroepenclassificatie van 1984 inmiddels verouderd was. De laatste decennia zijn er veel nieuwe beroepen bijgekomen en hebben zich belangrijke wijzigingen voorgedaan in de taakinhoud van reeds bestaande beroepen. Een vierde reden waarom de BRC-84 aan vernieuwing toe was, is dat er in 1990 een nieuwe internationale beroepenclassificatie verschenen is: de ISCO-88. In de ISCO-88 is ten opzichte van eerdere versies het criterium "aard van de werkzaamheden en sector" verlaten en wordt het begrip "benodigde bekwaamheden" als voornaamste criterium gehanteerd. Hierdoor sloot de BRC-84 niet meer aan bij de nieuwe internationale classificatie. Door een nieuwe beroepenclassificatie te ontwikkelen heeft het CBS geprobeerd aan de bezwaren tegen de bestaande classificatie tegemoet te komen, en weer aansluiting te vinden bij de nieuwste internationale classificatie (Bakker 1994)².

In de SBC-92 zijn beroepen in eerste instantie ingedeeld naar het niveau, de hoofdrichting en richting van de benodigde bekwaamheden. Dit resulteert in vijf beroepsniveaus (elementair, lager, middelbaar, hoger en wetenschappelijk), 43 beroepsklassen (op grond van combinaties van niveaus en hoofdrichtingen) en 121 beroepsgroepen (op grond van voorkomende combinaties van niveaus en richtingen). Binnen de combinaties van niveau en richting wordt verder gedetailleerd naar de soort van werkzaamheden die binnen een beroep worden verricht, aan de hand van een lijst van 128 werksoorten waarvan er maximaal drie zijn gekozen. Dit leidt tot de 1211 onderscheiden beroepen. De wijze waarop de beroepen zijn samengenomen tot beroepsgroepen en -klassen en gecodeerd zijn met de vijfcijferige code wordt uitgebreid uiteengezet in de publicatie over de SBC-92 (CBS 1993).

Het belangrijkste verschil tussen de BRC-84 en de SBC-92 is dat in de BRC-84 de beroepen zijn ingedeeld op basis van de aard van de werkzaamheden en de sector van de economie, terwijl in de SBC-92 beroepen zijn ingedeeld naar het niveau en de richting van de benodigde bekwaamheden. Dit zorgt er onder andere voor dat

beroepen, die in de BRC-84 slechts één maal voorkwamen, in de SBC-92 opgedeeld zijn in meerdere beroepen door onderscheid te maken naar het niveau van de benodigde bekwaamheden. Zo kreeg een personeelsadministratie-employé in de BRC-84 één beroepencode (3933), terwijl in de SBC-92 een variant op lager (31506), middelbaar (51509) en hoger niveau (71506) wordt onderscheiden. Ten tweede zijn ten opzichte van de eerder classificatie de beroepen in de SBC-92 opgedeeld naar richting van de benodigde bekwaamheden. Zo werd in de BRC-84 één beroep voor inkoper (4520) onderscheiden, terwijl in de SBC-92 een onderscheid gemaakt wordt tussen een inkoper van agrarische producten (64403), een inkoper van chemische producten (67104), een inkoper onderwijs- en leermiddelen (62206), een inkoper van technische producten (72105), een inkoper van reisbemiddeling (51615) en een inkoper van farmaceutische producten (69401). Een derde belangrijk verschil tussen de beide classificaties is dat de aggregatie van beroepen tot beroepsgroepen en -klassen anders is. Dit betekent dat een beroep in de SBC-92 (ook als deze identiek is met een beroep uit de BRC-84) met andere beroepen tot beroepsgroepen en -klassen wordt samengenomen dan in de BRC-84.

3 Afliden van nieuwe statusschalen

3.1 Beroepsprestigeladder (U&S-92)

Inleiding. In 1982 hebben Sixma & Ultee (1983) een beroepsprestigeladder voor Nederland opgesteld. Hiertoe lieten zij een nationale steekproef het maatschappelijk aanzien bepalen van 116 beroepen. Zij kozen deze beroepen op grond van drie criteria. Het eerste criterium was de vergelijkbaarheid met ander onderzoek, zowel in nationaal (Van Heek 1958) als in internationaal verband (Treciman 1977). In de tweede plaats hebben ze uit elke beroepsklasse (2-cijferige code) uit de BRC-84 één of meerdere representanten in de beroepenladder opgenomen. Ten derde streefden zij ernaar om in elk geval die beroepen op te nemen die in Nederland 5000 of meer beoefenaren tellen. Om tot een rangordening naar prestige te komen hebben zij, in navolging van Van Heek (1958), de beroepen aan 500 respondenten voorgelegd met het verzoek deze in volgorde te leggen naar het aanzien dat zij in de maatschappij hebben. Hierbij werd uitdrukkelijk vermeld, dat de beroepen geordend moesten worden naar maatschappelijk aanzien en niet naar het aanzien dat de respondent zelf aan het beroep zou toekennen (Sixma & Ultee, 1983: 365). Elke respondent heeft in totaal 28 kaartjes met daarop de beroepen op volgorde naar maatschappelijk aanzien gelegd. De respondenten waren verdeeld in 10 groepen die elk verschillende combinaties van beroepen beoordeelden, waarbij zes standaardberoepen door alle respondenten zijn beoordeeld. Vervolgens hebben Sixma en Ultee de afzonderlijke oordelen van de respondenten tot een gemeenschappelijke beroepenladder gecombineerd, zodat voor de 116 beroepen een beroepsprestigeladder met een bereik van 13 tot 87 ontstond, die te gebruiken is als intervallschaal. Aan de bovenkant vinden we

onder andere tandartsen, rechters, hoogleraren en burgemeesters, en aan de onderkant glazenwassers, schoorsteenvegers, strijkers in een wasscrijbedrijf en vuilnis-
mannen. Deze ladder is vermeld in Appendix A.

De 116 beroepen uit deze beroepsprestigeladder omvatten niet alle beroepen die in een samenleving voorkomen. Om tot een breed inzetbaar onderzoeksinstrument te komen, hebben Sixma en Ultee daarom beroepsprestigescores toegekend aan alle 914 beroepen uit de beroepenclassificatie van 1984. Bij het toekennen van de prestigescores aan deze beroepen zijn zij uitgegaan van de 86 beroepsklassen (de 2-cijferige codes) van de BRC-84. Op enkele uitzonderingen na hebben ze aan alle beroepen binnen een beroepsklasse één score gegeven, die (het gemiddelde van) de prestigescore(s) is van beroep(en) uit de beroepenladder binnen die beroepsklasse.

Afleiding. Om in dit artikel tot een afleidingsschema te komen, dat beroepen van de SBC-92 omzet in U&S-prestigescorés, hebben we eenzelfde werkwijze als Sixma en Ultee gevolgd. We hebben aan alle beroepen binnen beroepsgroepen van de SBC-92 de (gemiddelde) prestigescore toegekend van één (of meerdere) van de 116 beroepen van Sixma en Ultee binnen die beroepsgroep. In gevallen waar beroepsgroepen te heterogeen van samenstelling waren, hebben we binnen die groepen nog verdere onderverdelingen naar prestige gemaakt. In Appendix A is voor de 116 door Sixma en Ultee gekozen beroepen aangegeven tot welke beroepsgroep uit de CBS beroepenclassificatie 1992 zij behoren. Voor de beroepsgroepen waarvan een (29 maal) of meerdere beroepen (42 maal) van de 116 voorkwamen, is de (gemiddelde) score hiervan toegekend aan alle beroepen binnen die beroepsgroep. Een probleem dat zich hierbij voordeed is dat van de 121 beroepsgroepen uit de beroepenclassificatie van 1992 er 52 niet werden afgedekt door een of meerdere beroepen uit de U&S-lijst². In de meerderheid van deze gevallen hebben we daarom (in navolging van Sixma en Ultee) aan de beroepen binnen zo'n beroepsgroep de prestigescore van de meest verwante beroepsgroep toegekend. Verder zijn voor enkele beroepsgroepen afwijkende procedures gevolgd. Een overzicht van de wijze waarop de prestigescores van de beroepen uit de SBC-92 tot stand zijn gekomen, is weergegeven in Appendix A. Daarin is ook weergegeven op welke wijze prestigescores zijn toegekend aan de 43 beroepsklassen (2-cijferige beroepencodes) en 5 beroepsniveaus (1-cijferige beroepencodes). Het afleidingsschema voor de beroepsgroepen is opgenomen in Bijlage I van dit artikel. Het afleidingsschema voor alle beroepen van de SBC-92 is in Appendix C opgenomen.

Validering. Door een databestand te gebruiken waarin alle beroepen zowel via het oude als het nieuwe afleidingsschema van een prestigescore zijn voorzien, is het mogelijk beide prestigeschalen te vergelijken. De Familie-enquête Nederlands Bevolking (FENB-93, N=892 werkenden) en het Doorlopend Leefsituatie Onderzoek 1993 (DLO-93, N=2907 werkenden) bieden deze mogelijkheid. We vinden product-moment correlaties tussen de beide prestigescores in de FENB-93 van 0,73 en in het DLO-93 van 0,77. Dit is niet bijzonder hoog te noemen. De beide aflei-

dingsschema's blijken dus niet altijd dezelfde resultaten op te leveren. Voor ongeveer 20 procent van de respondenten verschillen de prestigescores namelijk meer dan 15 'punten', en voor 40 procent tussen de 5 en 15 'punten'. Slechts voor 40 procent van de respondenten leveren beide procedures scores op die minder dan 5 'punten' van elkaar verschillen. Voor 15 procent van de respondenten leveren beide procedures gelijke scores op.

De verschillen in prestigescores zijn voornamelijk terug te voeren op twee al eerder besproken verschillen tussen de BRC-84 en de SBC-92: de heterogeniteit naar niveau van de beroepen uit de BRC-84 en de verschillende wijze waarop de beroepen bijeen zijn gevoegd tot beroepsgroepen en -klassen. Beroepen die in de BRC-84 heterogeen waren naar niveau hebben één prestigescore gekregen in de U&S-84. Omdat deze beroepen in de SBC-92 opgedeeld zijn naar niveau over verschillende beroepen, hebben deze ook verschillende prestigescores gekregen in de U&S-92. Dit effect wordt nog eens versterkt door de verschillende wijze waarop in de BRC-84 en de SBC-92 beroepen zijn samengenomen tot beroepsgroepen. In de BRC-84 zijn beroepen samengevoegd tot beroepsgroepen op basis van een overeenkomstige beroepensector, terwijl in de SBC-92 de beroepen zijn samengevoegd op grond van een overeenkomst in niveau en richting van de benodigde bekwaamheden. Aangezien de prestigescores van de beroepen zijn toegekend aan beroepsgroepen en niet aan afzonderlijke beroepen, is het niet verwonderlijk dat de prestigescores afgeleid van beide classificaties aanzienlijk verschillen. Verder is er reden om aan te nemen dat de voor de beroepen die niet door Sixma en Ultee op kaartjes aan respondenten zijn voorgelegd, de toekenning van prestige bij de beroepenclassificatie van 1992 beter is gegaan dan bij die van 1984. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat beroepsniveau hoog samenhangt met beroepsprestige (correlatie van .82, zie Bakker & Blees-Booij, 1995, blz. 255), zodat we kunnen aannemen dat mensen eerder een beroepsprestige toekennen op basis van de benodigde opleiding voor een beroep dan op basis van de sector waarin dat beroep wordt uitgeoefend. Dit zou moeten blijken uit een hogere samenhang met andere kenmerken die samenhangen met prestige, zoals opleiding en inkomen. Dit komt in paragraaf 4 aan de orde.

3.2 Sociaal-economische index (ISEI-92)

Inleiding. Andere indelingen van beroepsstatus zijn de Sociaal-economische indices (SEI). In Nederlands onderzoek worden deze indices niet vaak gebruikt, maar in Angelsaksisch onderzoek is het een van de bekendste meetinstrumenten voor sociale status. Eén van de eerste indexen is ontwikkeld door Duncan (1961). Hij maakt gebruik van de beoordeling van het prestige van een geselecteerd aantal beroepen. Door aan te nemen dat het prestige van beroepen voornamelijk wordt bepaald door de combinatie van de opleiding en het inkomen van de beroepsbeoefenaren, kunnen de niet-geselecteerde beroepen een plaats in de sociale rangorde toebedeeld krijgen op grond van de samenstelling naar opleiding en inkomen. Voor Nederland is een

dergelijke sociaal-economische index ontwikkeld door Klaassen & Luijkx (1987): de SEI-80.

In recent onderzoek wordt echter regelmatig gebruik gemaakt van de ISEI, een sociaal-economische index die ontwikkeld is voor internationaal vergelijkend onderzoek (Ganzeboom, De Graaf & Treiman, 1992). Zij gingen daarbij niet uit van het prestige van beroepen, maar kennen beroepen een SEI-score toe door deze optimaal te schalen in een model waarbij opleiding wordt opgevat als de belangrijkste hulpbron, en het inkomen als de belangrijkste beloning van de beroepsbeoefenaar. Hierbij werden de beroepen onderscheiden volgens de ISCO-68. Recent hebben Ganzeboom & Treiman (1996) ook een ISEI ontwikkeld voor de ISCO-88, die we ISEI-88 noemen.

Afleiding. De sociaal-economische index van Klaassen & Luijkx (1987) wordt slechts zelden gebruikt in onderzoek. Het lijkt erop dat de International Socio-Economic Index van Ganzeboom, De Graaf & Treiman (1992) en Ganzeboom & Treiman (1996) de nieuwe standaard gaat worden. In dit artikel maken we daarom gebruik van de ISEI-88 om een SEI te ontwikkelen voor de SBC-92: de ISEI-92. Per beroep uit de SBC-92 is de gemiddelde score van de ISEI-88 bepaald op grond van de Enquête beroepsbevolking 1994 (EBB-94, N=53026 werkenden). Deze gemiddelde scores voor de beroepsgroepen zijn weergegeven in Bijlage 1 en voor de afzonderlijke beroepen in Appendix C. Als een beroep minder dan 50 respondenten in de steekproef telde, is gezocht naar verwante beroepen binnen de beroepsgroep. Deze beroepen zijn net zo lang samengevoegd totdat het aantal van 50 respondenten werd bereikt. Het zou natuurlijk beter zijn om Nederlandse data te verzamelen over de opleidingen en inkomens van beroepsbeoefenaren en de analyses van Ganzeboom et al. te herhalen, maar op dit moment zijn te weinig geschikte gegevens daarvoor beschikbaar.

Validering. Om te onderzoeken in hoeverre de ISEI-92 verschilt van de reeds bestaande ISEI-88 hebben we correlaties berekend op basis van de Enquête beroepsbevolking 1994 en het Doorlopend leefsituatie-onderzoek 1993. Deze bedragen respectievelijk .95 en .93. Dat wil zeggen dat de samenhang dermate hoog is dat we kunnen spreken van een valide indeling.

3.3 Indeling naar Sociale Klasse (EGP-92)

Inleiding. Naast prestige en sociaal-economische status, is ook de sociale klasse van belang voor iemands positie in de samenleving. Door Erikson, Golthorpe & Portocarero (1979) is een klassenschema ontwikkeld, dat is weergegeven in tabel 1. Binnen de klassen worden beroepen gecombineerd die gekenmerkt worden door dezelfde markt- en arbeidssituatie, en wel op grond van de bron en hoogte van het inkomen, mate van economische zekerheid, kansen op economische vooruitgang,

plaats in de productieverhoudingen, mate van beschikingsmacht over het productieproces en productiemiddelen en mate van autonomie in het werk (Goldthorpe 1980: 39-42; Erikson & Goldthorpe 1992; Evans 1992). De populariteit van het EGP-klassenschema is terug te voeren op het feit dat het een aantal onderscheidingen bijeenbrengt, die gangbaar zijn in de literatuur en waaraan velen hechten. De klassieke driedeling in hoofdarbeid, handarbeid en landarbeid, het onderscheid tussen zelfstandigheid en loondienst, de verschillen in leidinggevendheid en beroepsniveau komen in het schema terug. Het is van groot belang dat er een zekere consensus bestaat over deze indeling, omdat op basis daarvan een internationale standaard is ontstaan. Het EGP-klassenschema wordt veelvuldig gebruikt in nationaal (Dronkers & Ultee 1995) en internationaal onderzoek naar sociale stratificatie en mobiliteit (Ganzeboom et al. 1989) en de gevolgen van stratificatie en mobiliteit (Nieuwbeerta 1995).

Tabel 1: Klasse-indeling volgens EGP-klassenschema.

Klasse.	EGP-code
1. Hogere leidinggevendenden, academici	I
2. Supervisoren hoofdarbeid, hooggeschoolde hoofdarbeid	II
3. Geschoolde hoofdarbeid	IIIa
4. Half- en ongeschoolde hoofdarbeid	IIIb
5. Kleine zelfstandigen met < 10 personeel	IVa
6. Kleine zelfstandigen zonder personeel	IVb
7. Zelfstandige of leidinggevende agrariërs	IVc
8. Supervisoren handarbeid, hooggeschoolde handarbeid	V
9. Geschoolde handarbeid	VI
10. Halfgeschoolde en ongeschoolde handarbeid	VIIa
11. Agrarische arbeid	VIIb

Afleiding. Van beroepen is niet onmiddellijk duidelijk in welke EGP-klasse zij kunnen worden ondergebracht. Op basis van de beschikbare documentatie hebben Ganzeboom et al. (1987) een afleiding ontwikkeld, die beroepen uit de BRC-84 in klassen indeelt volgens het EGP-klassenschema. Ook werden afleidingen ontwikkeld van de ISCO-68 (Ganzeboom, Luijckx & Treiman 1989) en van de ISCO-88 (Ganzeboom & Treiman 1996). Om de beroepen in te delen in één van de onderscheiden EGP-klassen zijn daarbij een viertal kenmerken van belang: (a) het zelfstandig dan wel in dienstverband uitoefenen van het beroep, (b) de beroepstitel ingedeeld naar handarbeid, hoofdarbeid en landarbeid, (c) het al dan niet leidinggeven en aan hoeveel personen men leiding geeft en (d) het beroepsniveau.

Tabel 2: Indeling van beroepen van de SBC-92 in de EGP-indeling aan de hand van vier beroepenkenmerken.

Pos. werking	Soort arbeid	Leidinggevend	NI-voau	EGP-klassen (EGP-code)	
(1) loon- dienst	(1) hoofd- arbeid	(2) aan 10 of meer	1 - 4	1. Hogere leidinggevend (I) 7. Leidinggevende agr (IVc)** 8. Supervisors handarbeid (V)*	
		(1) aan 1-9 mensen	1 - 4	2. Lagere leidinggevend (II) 7. Leidinggevende agr (IVc)** 8. Supervisors handarbeid (V)*	
		(0) geeft geen leiding	1 - 2 3 4	4. Routine hoofd- arbeid (IIIb) 3. Routine hoofd- arbeid (IIIa) 2. Geschoolde hoofd- arbeid (II)	
	(2) hand- arbeid	(2) aan 10 of meer	1 - 4	8. Supervisors handarbeid (V)	
		(1) aan 1-9 mensen	1 - 2 3 - 4	10. Half, en onges. handarb (VI) 8. Supervisors handarbeid (V)	
		(0) geeft geen leiding	1 - 2 3 4	10. Half, en onges. handarb (VIIa) 9. Geschoolde handarbeid (VI) 8. Hoogges. handarbeid (V)	
	(3) agrarisch	(2) aan 10 of meer	1 - 4	7. Leidinggevende agr. (IVc)	
		(1) aan 1-9 mensen	1 - 2 3 - 4	11. Agrarische arbeiders (VIIb) 7. Leidinggevende agr. (IVc)	
		(0) geeft geen leiding	1 - 4	11. Agrarische arbeiders (VIIb)	
	(2) zelf- standig	(1) hoofd- arbeid	(2) aan 10 of meer	1 - 4	1. Hogere leidinggevend (I)
			(1) aan 1-9 mensen	1 - 3 4	5. Kleine zelfst. met < 10 pers. (IVa) 2. Geschoolde hoofd- arbeiders (II)
			(0) geeft geen leiding	1 - 3 4	5. Kleine zelfst. met < 10 pers. (IVa)* 6. Kl. zelfst. zonder pers. (IVb) 2. Geschoolde hoofd- arbeiders (II)
(2) hand- arbeid		(2) aan 10 of meer	1 - 4	1. Hogere leidinggevend (I)	
		(1) aan 1-9 mensen	1 - 4	5. Kleine zelfst. met < 10 pers. (IVa)	
		(0) geeft geen leiding	1 - 4	6. Kl. zelfst. zonder pers. (IVb)	
(3) agrarisch		n.v.t.	1 - 4	7. Zelfs. agrariërs (IVc)	
(1) of (2)		n.v.t.	n.v.t.	5	1. Academici (I)

* Hoofdarbeid beroepen waarbij leiding wordt gegeven aan handarbeiders worden gecodeerd als leidinggevende handarbeiders.

** Bedrijfs- hoofd middelgrote manege (44410) geeft leiding aan agrarische arbeiders en wordt daarom -indien leiding gegeven wordt- als 'leidinggevende boer (IVc) gecodeerd.

Om beroepen van de SBC-92 te classificeren in de verschillende EGP-klassen hebben we dezelfde werkwijze gevolgd. De wijze waarop we deze kenmerken combineren is weergegeven in tabel 2⁴. Het precieze afleidingsschema van de SBC-92 naar de EGP-92 is in Appendix B en C opgenomen. In Bijlage 1 is het afleidingsschema voor de beroepsgroepen weergegeven. Bij het toepassen van het afleidingsschema die beroepen uit de SBC-92 indeelt in een EGP-klasse kunnen gegevens over 'het zelfstandig dan wel in dienstverband uitoefenen van het beroep', en 'het al dan niet leidinggeven aan anderen' niet direct uit de beroepen- classificatie 1992 worden afgeleid. Voor deze twee kenmerken zijn daarom hulpvariabelen nodig. Gegevens over het 'beroepsniveau' en de 'indeling in hoofd-, hand- en

landarbeid' kunnen wel worden afgeleid van de beroepencodes van de SBC-92. Het beroepsniveau wordt weergegeven door het eerste cijfer van de beroepencode. Informatie of een beroep voornamelijk als hoofd-, hand-, of agrarische arbeid kan worden getypeerd, is afgeleid van de gegevens uit de publicatie behorende bij de SBC-92 (CBS 1993). Hierin is informatie opgenomen over de voornaamste werksoorten van elk beroep. Aan de hand van deze informatie en een aantal beslisregels is bepaald of een beroep als hoofd-, hand-, of agrarische arbeid wordt opgevat.

Validering. Om te onderzoeken in hoeverre de EGP-92 een valide indeling is, is deze vergeleken met de EGP afgeleid van de BRC-84 (EGP-84) en de ISCO-88 (EGP-88). Uit analyses van de Enquête Beroepsbevolking 1994 blijkt dat de overeenkomst 68% is voor de EGP-92 en de EGP-84, en 77% voor de EGP-92 en de EGP-88. Als we de frequentieverdelingen van de EGP-84, EGP-88 en de EGP-92 vergelijken, zijn bij de EGP-92 ten opzichte van de EGP-84 en de EGP-88 de klassen I en II iets minder goed gevuld en de klasse III juist iets beter gevuld. Tevens blijken in de EGP-92 meer kleine zelfstandigen zonder personeel te worden waargenomen, hetgeen een gevolg is van een consistent gebruik van de hulpvariabele positie in de werkkring. Voor de handarbeiders vinden we een lagere frequentie van klasse VI 'Geschoolde handarbeid', en een iets hogere frequentie in de klassen V 'Supervisors handarbeid, hooggeschoolde handarbeid' en klasse VIIa 'Half en ongeschoolde handarbeid'. De frequenties bij de agrarische klassen zijn nagenoeg gelijk.

Uit nadere beschouwing van kruistabellen blijkt dat het grootste deel (meer dan 80%) van de verschuivingen in de verdelingen worden veroorzaakt door verschillende beoordeling van het beroepsniveau. Zo zijn er verschuivingen tussen de klasse II 'geschoolde hoofdarbeid' en klasse IIIa 'geschoolde en half- en ongeschoolde hoofdarbeid' en tussen klasse VI 'geschoolde handarbeid' en klasse VIIa 'half- en ongeschoolde handarbeid'. Ook valt op dat er op grond van de EGP-92 aanzienlijk minder geschoolde handarbeid in Nederland bestaat dan op grond van de EGP-84 of de EGP-88 verwacht werd. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het feit dat vele beroepen die ongedeeld voorkomen in de BRC-84 of de ISCO-88, in de SBC-92 worden opgedeeld over twee of drie niveaus. Veel van de in de BRC-84 of de ISCO-88 voorkomende beroepen die gerekend worden tot de geschoolde handarbeidersberoepen, zijn in de SBC-92 gedeeltelijk tot de halfgeschoolde handarbeidersberoepen gerekend. De overige verschillen worden veroorzaakt door verschillen in indeling van leidinggeven en van de soort arbeid - waar het onder andere beroepen als begrafenispersoneel, politieagent, portiers, en brandweerlieden betreft. Het gaat hier steeds om enkele procenten van de respondenten die volgens de EGP-92 in een verschillende klasse wordt ingedeeld dan volgens de EGP-84 of de EGP-88. Omdat de EGP-84 en de EGP-92 leiden tot belangrijke verschillen, is de historische continuïteit niet zonder meer gewaarborgd. Met relatief eenvoudige middelen kunnen echter toch met bestanden waarin uitsluitend de BRC-84 voorkomt tijdreeksen worden opgesteld. Daarvoor kan gebruik worden gemaakt van een door het

CBS uitgegeven afleidingsschema die met behulp van een vijftal hulpvariabelen (opleidingsniveau en -richting, bedrijf, aantal personen waarover leiding wordt gegeven en positie in de werkkring) de BRC-84 omzet in de beroepsgroepen van de SBC-92. Als vervolgens de EGP-92 daarvan wordt afgeleid, wordt ongeveer 90% in dezelfde EGP-klasse ingedeeld.

4 Verdere validering van de beroepsstatusschalen

Hierboven hebben we gezien dat de resultaten van de in dit artikel ontwikkelde afleidingsschema's die de beroepen uit de SBC-92 omzet naar de U&S-92 en de EGP-92, afwijken van de resultaten van de U&S en EGP afgeleid van de BRC-84. De bruikbaarheid van de nieuwe afleidingsschema's hangt echter niet alleen af van de vergelijkbaarheid van de resultaten van beide soorten schema's, maar veel meer van de relatie van de resulterende prestige en klasse-schalen met andere variabelen. Om dit te onderzoeken zullen we nu parameters presenteren van eenvoudige statusverwervingsmodellen, en vergelijken we patronen van beroepsmobiliteit en beroepshomogamie, alsmede de samenhangen tussen de beroepsstatusschalen en enkele sociale indicatoren.

Statusverwervingsmodel. Om de beroepsstatusmaten op basis van de SBC-92 Beroepen Classificatie 1992 te valideren schatten we (in navolging van Ganzeboom & Treiman (1996) de parameters van een elementair statusverwervingsmodel. We doen dit voor gegevens uit de FENB-93, omdat hierin informatie over het beroep van de respondent en diens vader is opgenomen volgens zowel de BRC-84 als de SBC-92. Hierdoor kunnen de resultaten met elkaar worden vergeleken. In tabel 3 zijn de parameters van de vergelijkingen om het opleidingsniveau, beroepsniveau en inkomensniveau te voorspellen op basis van de statusvariabelen weergegeven⁵.

Uit de resultaten blijkt allereerst dat de opleiding en de beroepsstatus van de respondent beter door het beroep van de vader wordt voorspeld door de indelingen afgeleid van de SBC-92 dan die afgeleid van de BRC-84. De verklaring van het inkomen geeft een meer heterogeen beeld. De U&S-92 verklaart het inkomen iets slechter dan de U&S-84, de ISEI-92 daarentegen verklaart het inkomen beter dan de ISEI-84, terwijl het verschil tussen de verschillende versies van de EGP-indeling naar sociale klasse gering is. Een vergelijking van de corresponderende kolommen voor de indelingen afgeleid van de BRC-84 en de SBC-92 laat zien dat de parameters vrijwel niet van elkaar verschillen. Dit is van belang, aangezien dit inhoudt dat resultaten met de oude en de nieuwe beroepenclassificatie soortgelijke conclusies opleveren. Dit resultaat houdt ook in dat -hoewel de overeenkomst tussen de prestigescores op basis van de beroepenclassificatie van 1984 en 1992 niet perfect is- zij beiden ongeveer even goede (of slechte) voorspellers zijn voor opleiding, beroep en inkomen.

Het is overigens opmerkelijk dat het effect van opleiding op de U&S-84 groter is dan het effect van opleiding op de U&S-92, aangezien in de SBC-92 beroepen ingedeeld zijn naar het niveau van de benodigde bekwaamheden. Om hiervoor een verklaring te geven hebben we ook de nulde-orde correlaties beoordeeld. Daaruit blijkt dat de correlatie tussen opleidingsniveau en de U&S-84 lager is dan die tussen opleidingsniveau en de U&S-92: respectievelijk .47 en .49 (FENB-93). Dat het gecontroleerde effect van het opleidingsniveau op de U&S-84 relatief veel groter is dan op de U&S-92 komt door het feit dat de U&S-92 sterker samenhangt met geslacht dan de U&S-84: respectievelijk -.25 en -.16. Uit tabel 3 blijkt verder dat het effect van geslacht op de verschillende maten voor beroepsstatus afgeleid van de SBC-92 groter is dan op de maten afgeleid van de BRC-84. De BRC-84 maskeerde dus in vergelijking met de SBC-92 een deel van de verschillen in beroepsstatus tussen mannen en vrouwen.

Intergenerationele mobiliteit. Om de door ons ontwikkelde EGP-92 verder te valideren vergelijken we intergenerationele mobiliteitstabellen. De intergenerationele mobiliteitstabellen die geconstrueerd zijn op basis van de EGP-84 en de EGP-92 zijn opgenomen in Appendix D. De tabellen vertonen op het eerste gezicht geen grote verschillen. Om te testen of de (relatieve) mobiliteitspatronen statistisch significant van elkaar verschillen, voeren we een eenvoudige loglineaire analyse uit. Hierbij vergelijken we een model, waarbij verondersteld wordt dat de beide tabellen aan elkaar gelijk zijn, met een model waarbij alle log-odds-ratio's mogen verschillen (verbruikte vrijheidsgraden: 81). De fit van deze modellen verschilt slechts 81 in Chi2. Op basis van deze test is dus duidelijk dat de tabel, gebaseerd op de EGP-92 statistisch niet significant verschilt van de tabel gebaseerd op de EGP-84. Een test op basis van 81 vrijheidsgraden is echter niet een sterke test. Daarom voeren we ook een test uit met één vrijheidsgraad verschil. We gebruiken hiervoor het zogenaamde 'uniform difference model' dat ontwikkeld is door Erikson & Goldthorpe (1992) en Xie (1992). Dat model veronderstelt dat indien er verschillen bestaan tussen twee mobiliteitstabellen, alle log-odds-ratios in de ene tabel uniform -dat wil zeggen allemaal met eenzelfde percentage- groter of kleiner zijn dan in de andere tabel. Een Chi2-vergelijking tussen een model, waarin de tabellen worden verondersteld aan elkaar gelijk te zijn, en een model, waarin de tabellen (uniform) verschillen, geeft eveneens aan dat de tabellen slechts weinig van elkaar verschillen (Chi2: 1). We kunnen concluderen dat het mobiliteitspatroon op basis van de EGP-92 niet wezenlijk verschilt van die op basis van de EGP-84. Dit vormt een belangrijke aanwijzing dat de door ons ontwikkelde afleidingsschema van de beroepenclassificatie 1992 naar de EGP-klasse indeling goed bruikbaar is.

	ISEI-84	ISEI-92	EGP-84s	EGP-92s	EGP-84	EGP-92
A. Opleiding (N=882)						
Geslacht vrouw	-.086	-.089	-.091	-.093	-.086	-.095
Leeftijd in jaren	-.151	-.143	-.143	-.147	-.139	-.149
Beroep vader	.280	.326	.315	.344	.286	x
Adjusted R ²	.111	.139	.133	.152	.115	.166
B. Beroep (N=882)						
Geslacht vrouw	-.126	-.227	-.057 *	-.100	-.026 *	-.100
Leeftijd in jaren	.129	.117	.130	.141	.104	.127
Opleiding in jaren	.473	.426	.437	.451	.461	.491
Beroep vader	.107	.143	.183	.146	.176	x
Adjusted R ²	.282	.300	.276	.292	.285	.315
C. Inkomen (N=449)						
Geslacht vrouw	-.283	-.264	-.302	-.295	-.306	-.261
Leeftijd in jaren	.324	.336	.341	.315	.339	.288
Opleiding in jaren	.214	.239	.211	.176	.196	.170
Beroep	.266	.216	.248	.308	.280	x
Adjusted R ²	.380	.364	.371	.393	.383	.420

Selectie: A en B: respondenten (met een leeftijd van 21-64 jaar) met geldige gegevens; C: alle werkenden met een arbeidsduur van 36 uur of meer met geldige gegevens. EGP-84s en EGP-92s zijn gemeten in respectievelijk de EGP-84 en EGP-92 en geschaald volgens de gemiddelde ISEI-88 scores. De afhankelijke variabele Beroep bij de EGP-84 en de EGP-92 is eveneens de EGP-84s en de EGP-92s. Inkomen is gemeten als de natuurlijke logaritme van het persoonlijke inkomen in gulden. x = Coëfficiënten niet opgenomen in tabel. * = Effect is niet significant ($p > .05$).

Beroepshomogamie. Een andere belangrijke aanwijzing dat de EGP-92 goed bruikbaar is, krijgen we door te kijken naar trouwpatronen. Op basis van gegevens van het Doorlopend Leefsituatie Onderzoek 1993 zijn twee trouwtabelen opgesteld: één voor de EGP-84 en één voor de EGP-92 (opgenomen in appendix D). Net als bij de intergenerationale mobiliteitspatronen vinden we een redelijke overeenkomst tussen de trouwpatronen. Hierbij moet worden opgemerkt dat volgens de trouwtabel op basis van de EGP-84 minder paren homogeen zijn qua sociale klasse dan volgens de trouwtabel op basis van de EGP-92. Statistische testen met loglineaire modellen laten echter zien dat het homogamiepatroon voor de EGP-92 tabel niet significant verschilt van die voor de EGP-84 (cel bij cel vergelijking: $\text{Chi}^2=81$ bij 81 vrijheidsgraden; uniform difference model: $\text{Chi}^2=1$ bij 1 vrijheidsgraad).

Sociale indicatoren. Als laatste validering vergelijken we de samenhangen tussen de beroepsstatusmaten en enkele sociale indicatoren. Met de sociale indicatoren wordt een breed terrein beschreven: de kwaliteit van het wonen, vrijetijdsbesteding (waaronder cultuurdeelname), gezondheid, medische consumptie, maatschappelijke participatie, sociale relaties en subjectief welzijn. Wil er sprake zijn van een valide meetinstrument, dan moeten de beroepsstatusmaten afgeleid van de SBC-92 even goed of beter de verschillen in de leefsituatie verklaren dan de maten afgeleid van de BRC-84. Om te voorkomen dat er sprake is van schijnrelaties, wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, het al dan niet wonen van kinderen in het huishouden en geslacht. De mate waarin de beroepsstatusmaten verschillen in de leefsituatie verklaren wordt uitgedrukt in de toegevoegde verklaarde variantie, nadat gecontroleerd is voor de controlevariabelen. De analyses zijn verricht op het DLO-93.

In tabel 4 zijn de resultaten weergegeven. Hieruit blijkt dat de U&S-92 de verschillen in de leefsituatie ongeveer even goed verklaart als de U&S-84. Voor vijf sociale indicatoren verklaart de U&S-92 beter, voor vijf sociale indicatoren verklaart de U&S-84 beter en voor vier sociale indicatoren maakt het niet uit. De vergelijking van de verklarende waarde van de ISEI-84 en ISEI-92, valt uit in het voordeel van de laatste. Ondanks de hoge samenhang tussen de beide ISEI's, blijkt de ISEI-92 9 sociale indicatoren beter te voorspellen dan de ISEI-84. In vier gevallen doet de ISEI-84 het iets beter, en voor één geval maakt het niet uit. Uit de EGP-analyses blijkt dat de EGP-92 een vergelijkbaar resultaat oplevert als de EGP-84 en de EGP-88. Het museumbezoek wordt door de EGP-92 beter en het aantal huisartscontacten wordt door de EGP-92 wat slechter voorspeld dan door de EGP-84.

Tabel 4: Mate waarin de beroepsstatus-indelingen verschillen in leefsituatie verklaren: toegevoegde variantie, nadat gecontroleerd is voor controle variabelen (Bron: DLO-93).

	Prestige		Sociaal Economische Index		Sociale klasse (dummies)	
	U&S-84	U&S-92	ISEI-84	ISEI-92	EGP-84s	EGP-92s
woont in koopwoning	.029**	.033**	.021**	.028**	.032**	.037**
verhuisgeneigdheid	.001*	.000	.001	.002*		
vakantiefrequentie	.048**	.048**	.051**	.048**	.058**	.055**
muscumbezoek	.049**	.066**	.052**	.057**	.056**	.061**
sportactiviteiten	.022**	.022**	.018**	.024**	.029**	.032**
ervaren gezondheid	.019**	.019**	.017**	.020**	.023**	.025**
belemmeringen	.011**	.008**	.012**	.010**	.010**	.009**
contact huisarts	.001**	.004**	.003**	.004**	.008**	.004**
rookgedrag	.017**	.028**	.018**	.029**	.030**	.038**
formele participatie	.031**	.036**	.022**	.034**	.030**	.036**
omvang sociale contacten	.003**	.001*	.004**	.002*	.009**	.010**
sociale isolatie	.002*	.002*	.003*	.002*	.006**	.003*
geen partijvoorker	.039**	.036**	.035**	.045**	.061**	.064**
tevredenheid maatschappij	.002*	.001*	.004**	.004**	.005*	.004*

* significant bij $p < .05$ ** significant bij $p < .001$.
De controlevariabelen zijn: het al dan niet wonen van kinderen in het huishouden, stedelijkheidsgraad van de woongemeente, leeftijd en geslacht.

We kunnen op grond van de validiteitsanalyses concluderen dat de ontwikkelde beroepsstatusschalen valide meetinstrumenten zijn. De samenhangen met andere kenmerken zijn voor het grootste deel vergelijkbaar met de in gebruik zijnde beroepsstatusschalen. Hierdoor zullen trendbreuken door de introductie van de nieuwe schalen beperkt zijn. Een uitzondering hierop is wellicht de EGP-92-indeling, maar door de procedure te volgen die besproken is in paragraaf 3.3 (eerst de BRC-84 omzetten in beroepsgroepen van de SBC-92 en hier de EGP-92 van afleiden) kan dit worden ondervangen.

5 Conclusies

In dit artikel hebben we procedures gepresenteerd om te komen tot maten voor beroepsstatus op basis van de onlangs gepubliceerde SBC-92 van het Centraal Bureau voor de Statistiek: de U&S-schaal voor beroepsprestige (U&S-92), de International socio-economic index (ISEI-92) en de internationaal gangbare indeling naar sociale klasse van Erikson en Goldthorpe (EGP-92). Vergelijkingen van de beroepsstatusmaten die van de nieuwe CBS beroepenclassificatie 1992 zijn afgeleid, met maten die zijn afgeleid van de oude CBS beroepenclassificatie 1984 lieten zien dat er -met name voor de U&S en EGP schalen- belangrijke verschillen tussen de afleidingen bestaan. Resultaten van analyses voor eenvoudige statusverwervingsmodellen, intergenerationale beroepsmobiliteit, beroepshomogamie en samenhang met

sociale indicatoren lieten echter zien dat de nieuwe beroepsstatusmaten soortgelijke verbanden hebben met andere relevante variabelen als de oude maten. We concludeerden daarom dat de nieuw ontwikkelde afleidingsschema's goed bruikbaar zijn in toekomstig onderzoek en dat ze samen met de oude afleidingsschema's te gebruiken zijn.

In dit artikel is voor wat betreft de SBC-92 alleen voor de EGP indeling naar sociale klasse een volledig nieuw afleidingsschema ontwikkeld. Voor wat betreft de ISEI moesten we constateren dat er onvoldoende gegevens beschikbaar waren om een nieuwe sociaal-economische index voor Nederland te ontwerpen. Het is echter aan te bevelen om in de toekomst, wanneer voldoende gegevens beschikbaar zijn over leeftijd, opleiding, beroep (getypeerd volgens de SBC-92) en inkomen, een sociaal-economische index te ontwikkelen voor Nederland op de zelfde wijze als Ganzeboom, De Graaf & Treiman (1992) en Ganzeboom & Treiman (1996) voor de gehele wereld hebben gedaan. Verder is het aan te bevelen om een nieuwe prestigeschaal voor de CBS-beroepenclassificatie 1992 te ontwikkelen. De beroepen, die aan respondenten worden voorgelegd, zouden daarbij zodanig gekozen moeten worden dat alle beroepsklassen of -groepen van de classificatie 1992 met één of meerdere beroepen vertegenwoordigd zijn. Op deze wijze zou een betere aansluiting met de SBC-92 worden bewerkstelligd dan in het hierboven ontwikkelde afleidingsschema van de beroepenclassificatie 1992 naar de U&S-schaal voor beroepsprestige. Met dit artikel hebben we echter afleidingsschema's voor de U&S-92 en de ISEI-92 ontwikkeld die bruikbaar zijn totdat zulke nieuwe beroepsstatusschalen te zijner tijd zijn ontworpen.

Noten

1. Om de omvang van dit artikel beperkt te houden zijn de appendices en hercodeerschema's er niet in opgenomen. Deze zijn als publicatie op diskette (CBS, 1997) te verkrijgbaar bij de sector marketing en verkoop van het CBS (tel.: 045-5707970) en bij B.F.M. Bakker, Sector KIP, Postbus 4000, 2270 JM Voorburg, tel 070-3375707, fax 070-3375980, e-mail bbkr@cbs.nl. De Standaard beroepenclassificatie 1992 is eveneens op diskette verkrijgbaar. Een diskette met een hercodeerschema waarmee de BRC-84 kan worden omgezet in de SBC-92 kan worden verkregen bij J.A. Oud van het CBS, tel 070-3375704, fax 070-3375983, e-mail joud@cbs.nl.
2. Het is opmerkelijk dat hoewel de uitgangspunten hetzelfde zijn, de SBC-92 toch aanzienlijk verschilt van de ISCO-88. Dit wordt veroorzaakt doordat het criterium 'benodigde bekwaamheden' in de ISCO-88 niet systematisch is uitgewerkt en toegepast, waardoor de afbakening van de beroepen in de ISCO-88 niet duidelijk is (CBS 1993, blz. 18-19).
3. Als de 43 beroepsklassen als uitgangspunt worden genomen, dan blijken 10 beroepsklassen niet door een of meerdere beroepen vertegenwoordigd te worden.

4. In onze procedure geven we prioriteit aan de informatie over de positie in de werkkring ('employment status') en gebruiken de gedetailleerde beroepencodes als correctie. Hierbij volgen we de CASMIN procedure en wijken af van de procedure zoals gevolgd door Ganzeboom, Luijkx & Treiman (1989) en Ganzeboom & Treiman (1996).
5. De geschaalde EGP-scores zijn de gemiddelde ISEI-scores die Ganzeboom, de Graaf & Treiman (1992) hebben berekend voor de EGP-classes, namelijk (I=71) (II=58) (III=48) (IVa=50) (IVb=40) (IVc=27) (V=44) (VI=35) (VIIa=31) (VIIb=19).

Literatuur referenties

- Bakker, B.F.M. 1994
De CBS Standaard beroepenclassificatie 1992, In: *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 10, 322-335.
- Bakker, B.F.M. & A. Bles-Booy 1995
Verklaren twee meer dan een? In: Dronkers, J. & W.C. Ultee (1995). *Verschuivende ongelijkheid in Nederland, Sociale gelaagdheid en mobiliteit*. Assen, Van Gorcum, pp. 247-265.
- Centraal Bureau voor de Statistiek 1971
Beroepenclassificatie 1971. CBS, Voorburg.
- Centraal Bureau voor de Statistiek 1984
Beroepenclassificatie 1984. CBS, Voorburg.
- Centraal Bureau voor de Statistiek 1992
Standaard Beroepenclassificatie 1992. SDU, 's-Gravenhage.
- Centraal Bureau voor de Statistiek 1997
De Standaard Beroepenclassificatie 1992 en Sociale Stratificatie (publicatie op diskette) CBS, Voorburg/Heerlen.
- Dronkers, J. & W.C. Ultee 1995
Verschuivende ongelijkheid in Nederland, Sociale gelaagdheid en mobiliteit. Assen, Van Gorcum.
- Duncan, O.D. 1961
A socio-economic index for all occupations. In: A.J. Reis Jr. (ed). *Occupations and social status*. New York: The Free Press, pp. 109-138.
- Erikson, R., J.H. Goldthorpe & L. Portecarero 1979,
International Class Mobility in three Western European Countries. *British Journal of Sociology*, 30, 415-441.
- Erikson, R. & J.H. Goldthorpe 1992
The Constant Flux, a study of class mobility in Industrial Societies. Clarendon Press, Oxford.
- Evans, G. 1992
Testing the Validity of the Goldthorpe Class Schema. *European Sociological Review*, 2, 211-232.

- Ganzeboom, H.B.G., R. Luijkx, J. Dessens, N.D de Graaf, P. de Graaf, W. Jansen & W. Ultee 1987
 Intergenerationele klassenmobiliteit in Nederland tussen 1970 en 1985. *Mens en Maatschappij*, 62, 17-43.
- Ganzeboom, H.B.G., P.M. De Graaf & D.J. Treiman 1992
 A standard international socio-economic index of occupational status, *Social Science Research*, 21: 1-56.
- Ganzeboom, H.B.G. & D.J. Treiman 1996
 Internationally comparable measures of occupational status for the 1988 international standard classification of occupations, *Social Science Research* (forthcoming).
- Ganzeboom, H.B.G., R. Luijkx & D.J. Treiman 1989
 Intergenerational Class Mobility in Comparative Perspective. *Research in Social Stratification and Mobility*, 8, 3-84.
- Goldthorpe, J.H. (with C. Llewellyn & C. Payne) 1980
Social Mobility in Modern Britain. Clarendon Press, Oxford.
- Heek, F. van 1958
Sociale stijging en daling in Nederland, Leiden.
- International Labour Office 1969
International Standard Classification of Occupations: ISCO68. ILO, Geneva.
- International Labour Office 1990
International Standard Classification of Occupations: ISCO88. ILO, Geneva.
- Klaassen I. & R. Luijkx 1987
 Ontwikkeling van sociaal-economische indices voor Nederland in de jaren '60 en '80. *Sociale Wetenschappen*, 30, 207-221.
- Nieuwbeerta, P. 1995
The Democratic Class Struggle in Twenty Countries 1945-1990. Thesis Publishers, Amsterdam.
- Sixma, H & W.C. Ultee 1983
 Een beroepsprestigeschaal voor Nederland in de jaren tachtig. *Mens en Maatschappij*, 4, 360-382.
- Treiman, D.J. 1977
Occupational prestige in comparative perspective, New York, Academic Press.
- Xie, Y. 1992
 The Log-Multiplicative Layer Effect Model for Comparing Mobility Tables. *American Sociological Review*, 57, 380-395.

Data referenties

- Familie Enquête Nederlandse Bevolking 1993 (FENB-93)
 Doorlopend Leefsituatie Onderzoek 1993 (DLO-93)
 Enquête Beroepsbevolking 1994 (EBB-94)

Bijlage 1

Scores voor de prestige (U&S-92) (A), sociaal-economische status (ISEI-92) (B) en sociale klasse (EGP-92) (C-H) voor beroepsgroepen van de standaard beroepen-classificatie 1992 (SBC92)* (Scores voor de beroepen van de SBC-92 zijn opgenomen in Appendix C).

Code	Beroepsgroep (voorbeeld beroepen)	A	B	C	D	E	F	G	H
11100	elem beroepen (hulpbelder tuinbouw, vakkenvuller winkel, glazenwasser)	15	25	10	10	8	6	5	1
21100	lag niet-spec beroepen (kantoor machines bedienen, mannequin, heilsoldaat)	51	47	4	2	1	6	5	1
23400	lag doe sportvakken (zweminstructeur)	51	54	4	2	1	6	5	1
24200	lag algemeen agr beroepen (arbeider tuinbouw, dierenverzorger asyl, selecteur zaad)	26	24	11	11	7	7	7	7
24300	lag tech agr beroepen (landbouwmachinebestuurder, visser, schaal dierenkweker, hoefsmid)	29	27	11	11	7	7	7	7
25100	lag wisk, natuurwet beroepen (scheikundig laboratoriumbediende, sterilisatie-assistent)	21	43	10	10	8	6	5	1
26100	lag tech ber ongeacht spec (conciërge, mondemaker (handmatig), kleidelfer)	27	28	10	10	8	6	5	1
26200	lag bouwk beroepen (steigermaker, hehanger, assistent onderhoudsloodgieter)	27	29	10	10	8	6	5	1
26300	lag weg- en waterbouwk beroepen (kantonnier, gasleidinglegger, straatmaker)	27	26	10	10	8	6	5	1
26400	lag metaalk beroepen (reiniger walsrijproducten, constructiebankwerker, plaatwerker)	24	32	10	10	8	6	5	1
26500	lag werktuigbouw ber ed (smeerder, rijwielhersteller, hulpautomonteur)	24	32	10	10	8	6	5	1
26700	lag electech beroepen (belichter, installateur (zwakstroom), wikkelaar spoelen)	24	38	10	10	8	6	5	1
26800	lag grofsteche beroepen (zeefrukker, binderijpersoneel, stoflaboratoriumbediende)	38	39	10	10	8	6	5	1
27100	lag processtech beroepen (buitenbanden vulcaniseur, worst-vleeswarenmaker, sigarenmaker)	21	31	10	10	8	6	5	1
27200	lag tech ber neg (nijlwerker, meubelstoffeerder, bioscoopoperator)	20	31	10	10	8	6	5	1
28200	lag algemene transpberoepen (matroos, taxi-chauffeur, buschauffeur (lijn- of stadsdienst))	26	33	10	10	8	6	5	1
29200	lag paramed beroepen (ambulancchauffeur, leerling-verpleegkundige a en b, verpleeghulp)	33	36	4	2	1	6	5	1
31500	lag adm beroepen (secretaresse, assistent boekhouder, receptionist)	34	47	4	2	1	6	5	1
31600	lag tech- commerciële beroepen (reclamatetechnaar, rondvaartgids, demonstrateur)	34	57	4	2	1	6	5	1
31700	lag verkoopberoepen (winkelbediende, bloemschikker-verkoper, kassamedewerker)	22	45	4	2	1	6	5	1
34200	lag beveiligingsberoepen (parkeetwacht politie, militair lagere rangen dan onderofficier, portier)	31	40	4	2	1	6	5	1
37200	lag alg verzorg ber ed (kelner, bejaardenverzorgende thuiszorg, pedicure)	31	28	10	10	8	6	5	1
37300	lag comm-verzorg beroepen (snackbarhouder, caféhouder, begrafenis personeel)	35	45	10	10	8	6	5	1
42700	mid doe transpvakken (autorij-instructeur, rij-examinator)	62	38	3	2	1	6	5	1
43400	mid doe sportvakken (sportinstructeur (excl zweminstructeur))	51	54	3	2	1	6	5	1
44200	mid tech- agr beroepen (boormachinist; dierenverzorger, karteender)	39	52	11	7	7	7	7	7
44400	mid commercieel-agr beroepen (bedrijfshoudt klein hoveniersbedrijf, dierenasyl, manege)	36	44	11	7	7	7	7	7
45100	mid wisk, natuurwet beroepen (statistisch analist, scheikundig laborant, wiskundig rekenaar)	57	48	3	2	1	6	5	1
46100	mid tech ber ongeacht spec (muziekinstrumentenmaker, toneelmeester, pianostemmer)	50	48	3	2	1	6	5	1
46200	mid bouw k beroepen (bouwkundig tekenaar-constructeur, aannemer timmerwerk, loodgieter)	50	39	9	8	8	6	5	1
46300	mid weg- en waterbouwk beroepen (baggermachinist, weg- en waterbouwkundig opzichter)	44	36	9	8	8	6	5	1
46400	mid metaalk beroepen (gieterijtechnicus, lasser, galvaniseur)	44	35	9	8	8	6	5	1
46500	mid werktuigbouw ber ed (autoplaatwerker, boormachinist, kraanmachinist)	62	37	9	8	8	6	5	1
46600	mid electech ber autom ed (tekenaar meet- en regeltechniek, elektronica monteur)	62	40	9	8	8	6	5	1

Code	Beroepsgroep (voorbeeld beroepen)	A	B	C	D	E	F	G	H
46700	mid elektech ber excl autom ed (radiograaf, telefoonmonteur, werkmeester elektriciteitsdistributie)	55	41	9	8	8	6	5	1
46800	mid grafische ber ed (technisch illustrator, boekbinder, fotolaborant)	38	43	9	8	8	6	5	1
47100	mid procestech beroepen (technisch calculator, banketbakker, kourmeester wadingsmiddelen)	39	38	9	8	8	6	5	1
47200	mid tech ber neg (woningstoffeerder, kleermaker, maatschoenmaker)	50	39	9	8	8	6	5	1
47300	mid tech beveiligingsberoepen (brandwacht, brandmeester, brandweerofficier)	50	45	9	8	8	6	5	1
48200	mid algemene transpberoepen (schipper binnenvaart, conducteur trein, tram, bus, loodschef)	39	45	3	2	1	6	5	1
48400	mid eco-adm transpberoepen (transportplanner, bedrijfschef touringbedrijf)	52	52	3	2	1	6	5	1
48500	mid verzorgende transpberoepen (stewardess luchtvaart, scheepskok, grondsteward)	39	37	9	8	8	6	5	1
49200	mid algemene paramed beroepen (dokersassistent, verpleegkundige, kraanverzorgende)	44	38	3	2	1	6	5	1
49300	mid tech-paramed beroepen (medisch laborant, landtechnicus, opticien)	44	50	3	2	1	6	5	1
49400	mid economisch-adm paramed beroepen (medisch secretaresse, beleerder medisch archief)	49	53	3	2	1	6	5	1
49500	mid verzorgend-paramed beroepen (ziekenverzorgende, sociaaltherapeut)	33	38	3	2	1	6	5	1
51300	mid bedrijfsk beroepen (productieplanner, werkvoorbereider)	52	43	3	2	1	6	5	1
51400	mid adm ber autom ed ed (computeroperator, systeembeheerder, netwerkbeheerder)	62	54	3	2	1	6	5	1
51500	mid adm ber excl autom ed ed (directiesecretaresse, bedrijfskassier, archiefemployé)	52	48	3	2	1	6	5	1
51600	mid commerciële ber ed (makelaar onroerend goed, bankemployé, loketist spoorwegen)	52	52	3	2	1	6	5	1
51700	mid verkoopberoepen (detailhandelaar, wasserettehouder, bedrijfschef kleine uitgeverij)	47	49	3	2	1	6	5	1
52100	mid tech-, wisk- comm, adm beroepen (werkvoorbereider, decoratieschilder, neuwriël rekenaar)	52	52	3	2	1	6	5	1
53200	mid Jur, bestuur beroepen (belastingconsulent, douaneambtenaar, admin. medewerker notaris)	57	56	3	2	1	6	5	1
54200	mid algemene beveiligingsberoepen (militair onderofficier, politie-agent)	54	53	3	2	1	6	5	1
55300	mid taalk ber ed (bibliotheekassistent, archivaris, literatuuronderzoeker)	53	40	3	2	1	6	5	1
55400	mid kunstzinnige beroepen (boekillustrator, snellekensat; decorontwerper)	53	53	3	2	1	6	5	1
56300	mid soc-maatsch ber ed (pastoraal werker, studievoorzitter, sociaal-cultureel werker)	56	49	3	2	1	6	5	1
57200	mid algemeen verzorgende beroepen (peuterwerker, bejaardenverzorgende thuiszorg, kapper)	39	31	3	2	1	6	5	1
57300	mid commercieel-verzorgende ber ed (bedrijfschef kl. onderneming, saunahouder, hofmeester)	56	45	9	8	8	6	5	1
62100	hog pedagogische ber ongeacht spec (docent twee of meer vakken, examinator)	62	69	2	2	1	2	2	1
62200	hog onderwijsk, pedagogische beroepen (beleidsambtenaar onderwijs, schoolbegeleider)	62	70	2	2	1	2	2	1
62300	doc basisondw, alg vormende vakken (docent basis en speciaal onderwijs)	62	66	2	2	1	2	2	1
62500	doc exacte, paramed, verzorg vakken 2e en 3e gr (docent wiskunde, laboratoriumtechniek)	62	64	2	2	1	2	2	1
62600	doc agr, tech, transpvakken 2e en 3e gr (docent technische en transport vakken)	62	69	2	2	1	2	2	1
63100	doc eco, adm, Jur vakken 2e en 3e gr (docent economie, recht, bestuurskunde)	62	69	2	2	1	2	2	1
63300	doc taalk, culturele vakken ed 2e en 3e gr (docent muziek, toneel, godsdienst)	62	67	2	2	1	2	2	1
63400	doc soc, psych. vakken 2e en 3e gr (docent aardrijkskunde, lichamelijke opvoeding)	62	69	2	2	1	2	2	1
64200	hog landbouwk beroepen (milieuhygiënist, bosbouwkundige, bodemkundig onderzoeker)	63	65	2	2	1	2	2	1
65100	hog wisk, natuurwet beroepen (beleidsambtenaar milieubeheer, statistisch analist)	61	52	2	2	1	2	2	1
66200	hog bouwen, tech beveiligingsberoepen (bouwcalculator, binnenhuisarchitect, huutsuitvoerder)	63	62	2	2	1	2	2	1

Code	Beroepsgroep (voorbeeld beroepen)	A	B	C	D	E	F	G	H
66300	hog weg- en waterbouwk (beleidsambtenaar kadaster, weg- en waterbouwkundig opzichter)	63	60	2	2	1	2	2	1
66400	hog metaalk beroepen (lastechnicus, lasinspecteur, gieterijtechnicus)	63	55	2	2	1	2	2	1
66500	hog werktuigbouwk ber ed (ontwerper-constructeur werktuigbouw, bedrijfshoofd schepsverf)	63	59	2	2	1	2	2	1
66600	hog elektech ber autom ed (systeemontwerper, programmeur, inspecteur meet- en regelsystemen)	63	70	2	2	1	2	2	1
66700	hog elektech ber excl autom ed (ontwerper telecommunicatietechniek)	63	63	2	2	1	2	2	1
67100	hog procestech ber ed (chemischtechnoloog, bedrijfshoofd bedrijf leer-, textielindustrie)	63	55	2	2	1	2	2	1
68200	hog transpber excl tech (luchtverkeersleider, scheepskapitein ghv, controleur gevaarlijke stoffen)	75	59	2	2	1	2	2	1
69200	hog alg., verzorgende paramed beroepen (mondygiënist, fysiotherapeut, hoofdverpleegkundige)	53	51	2	2	1	2	2	1
69300	hog tech-paramed beroepen (arbeidshygiënist, medisch analist, radiologisch laborant)	61	54	2	2	1	2	2	1
71200	hog algemeen eco beroepen (beleidsambtenaar financiële zaken, assistent bedrijfsleider)	60	61	2	2	1	2	2	1
71300	hog bedrijfsk ber ed (bedrijfsorganisatiekundige, productieplanner, werkvoorbereider)	60	62	2	2	1	2	2	1
71400	hog adm ber autom ed (systeemontwerper, programmeur, lijkoper computers)	68	67	2	2	1	2	2	1
71500	hog adm ber excl autom ed (kostprijscalculator, accountant, hoofd afdeling administratie)	60	60	2	2	1	2	2	1
71600	hog commerciële ber ed (commissieair in effecten, verzekeringsinspecteur)	64	58	2	2	1	2	2	1
72100	hog tech-, wis- commerciële, adm beroepen (arbeidsanalist, actuariel rekenaar)	60	67	2	2	1	2	2	1
73200	hog jur, bestuurl beroepen (beleidsambtenaar sociale zekerheid, gerechtsdeurwaarder)	73	75	2	2	1	2	2	1
74200	hog algemene bevelingsberoepen (militair officier (kapitein of lator), politie-inspecteur)	56	60	2	2	1	2	2	1
75200	hog taalk beroepen (gidsenschrijver, redacteur, tolk)	64	65	2	2	1	2	2	1
75300	hog bibliotheek-, documentatieberoepen (archivaris, literatuuronderzoeker, bibliothecaris)	53	58	2	2	1	2	2	1
75400	hog kunstzinnige beroepen (ambtenaar cult. zaken, bedrijfshoofd kunstgalerij, cineast, acteur)	45	58	2	2	1	2	2	1
76200	hog theologische beroepen (bedienaar eredienst)	67	53	2	2	1	2	2	1
76300	hog sociaal-maatschappelijke beroepen (sociaal raadsman, leidinggevende afd personeelszaken)	56	60	2	2	1	2	2	1
76400	hog ber in de journalistiek (journalist, hoofdredacteur, regisseur radio, tv)	64	65	2	2	1	2	2	1
76500	hog sociaal-wet ber ed (beleidsambtenaar ruimtelijke ordening, welzijnsbeleid, psychotherapeut)	65	73	2	2	1	2	2	1
77200	hog verzorgende beroepen (voorlichter huishoudkunde, bedrijfshoofd middelgroot bejaardentehuis)	56	47	2	2	1	2	2	1
78800	managers hbn werk- en denkiveau ed (directeur basisonderwijs, brandweercommandant)	66	67	2	2	1	2	2	1
82100	wet pedagogische ber ongeacht spec (docent twee of meer vakken (1e graads), gecommitteerde)	82	69	1	1	1	1	1	1
82220	wet onderwijsk, pedagogische beroepen (beleidsambtenaar onderwijszaken, schoolbegeleider)	82	70	1	1	1	1	1	1
82500	doc exacte, paramed, verzorg vakken 1e gr en wo (docent wiskunde, farmacie, huishoudkunde)	82	73	1	1	1	1	1	1
82600	doc agr, tech, transp vakken 1e gr en wo (docent agrarische economie, transpottvakken)	82	71	1	1	1	1	1	1
83100	doc eco, adm, jur vakken 1e gr en wo (docent economie, recht, bestuurskunde)	82	73	1	1	1	1	1	1
83300	doc taalk, culturele vakken 1e gr en wo (docent humaniora, geschiedenis, muziek, theologie)	82	70	1	1	1	1	1	1
83400	doc soc, psychologische vakken 1e gr en wo (docent aandrjkskunde, sociale wetenschappen)	82	70	1	1	1	1	1	1

Code	Beroepsgroep (voorbeeld beroepen)	A	B	C	D	E	F	G	H
84200	wet landbouw beroepen (beleidsmedewerker milieuzaken, landschapsarchitect, cultuurtechnicus)	69	73	1	1	1	1	1	1
85100	wet wisk, natuurwet beroepen (beleidsambtenaar milieubeheer, wiskundige, statisticus)	69	74	1	1	1	1	1	1
86100	wet tech ongeacht spec, werktuigbouw beroepen (beleidsambtenaar arbeidsomstandigheden)	76	68	1	1	1	1	1	1
86200	wet weg- en water-bouw ber ed (stedebouwkundige, cartograaf, projectleider weg- en waterbouw)	76	69	1	1	1	1	1	1
86700	wet elektech beroepen (ontwerper-constructeur informatie, meet en energietechniek)	76	69	1	1	1	1	1	1
87100	wet materiaaluk, procesteel ber ed (chemisch, textiel- en voedingsmiddelentechnoloog)	76	65	1	1	1	1	1	1
89200	wet paramed ber excl tech ed (arbeidsfysioloog, huisarts, voedingsvoorlichter)	84	86	1	1	1	1	1	1
89300	wet tech paramed beroepen (farmacoloog, apotheker, leidinggevende medisch laboratorium)	70	69	1	1	1	1	1	1
91200	wet algemeen-econ, commerciële ber ed (beleidsambtenaar financiële zaken, economisch adviseur)	72	75	1	1	1	1	1	1
91300	wet tech-bedrijfsk, wisk-econ beroepen (bedrijfsorganisatiekundige)	72	69	1	1	1	1	1	1
91400	wet adm ber autom ed (projectadviseur automatisering en informatievoorziening)	68	74	1	1	1	1	1	1
91500	wet adm ber excl autom ed (accountant, hoofd afdeling administratie)	67	69	1	1	1	1	1	1
93200	wet Jur, bestuur beroepen (diplomatiek vertegenwoordiger, rechter, inspecteur onderwijs)	86	80	1	1	1	1	1	1
96200	wet theologische beroepen (wetens onderzoeker theologie, vicaris, bisschop)	67	53	1	1	1	1	1	1
96300	wet sociaal-maatschappelijke beroepen (studentendecaan, leidinggevende afd personeelszaken)	65	57	1	1	1	1	1	1
96400	wet journalistieke, taalk, culturele beroepen (museum conservator, hoofdredacteur)	65	67	1	1	1	1	1	1
96500	wet sociaal-wet beroepen (beleidsambtenaar ruimtelijke ordening, sociaal-wetens. onderzoeker)	65	73	1	1	1	1	1	1
98800	managers wet werk- en denkniveau (manager economische zaken, bestuurder overheid)	84	69	1	1	1	1	1	1

* Note:

A: prestige (U&S-92)

B: sociaal-economische status (ISEI-92)

C: sociale klasse (EGP-92): in loondienst, niet leidinggevend

D: sociale klasse (EGP-92): in loondienst, leidinggevend aan 1-9 mensen

E: sociale klasse (EGP-92): in loondienst, leidinggevend aan 10 of meer mensen

F: sociale klasse (EGP-92): zelfstandig, niet leidinggevend

G: sociale klasse (EGP-92): zelfstandig, leidinggevend aan 1-9 mensen

H: sociale klasse (EGP-92): zelfstandig, leidinggevend aan 10 of meer mensen

Sociale Wetenschap (410-1) 1997